

ԵՐԵՎԱՆԻ ՄԵԿԵՆՈՐԴԻՆՍԻՍԻՍԻ

ՄԵԿԵ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարեկանը 6 ռուբլի.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакция «Мѣсякъ».
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տէլէֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է ստուգատեան 10—2 ժամ
(յացի կիրակի եւ տօն օրերից).

Յայտարարութիւնը ընդունվում է առէն լիզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տէլէֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԳԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՇԵՐՈՒՆԻ

Եղիաթեթ Սնդրէասեան Դանիէլեզեանց իր գուտարներով, Մարգարիտ, Նատա-
լիա, Մարիամ և Հեղինէ Գրիգորեանները ցաւօք սրտի յայտնում են—առաջին իր
ամուսնու, իսկ միւսներն իրանց հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ-ԲԷԿ ԵՍԱՅԵԱՆ ԴԱՆԻԷԼԵԶԵԱՆՑԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ փետրվարի 1-ին Յուդարկաուրութիւնը հինգշաբթի, փետրվա-
րի 6-ին, հանգուցեալի քանկարանից (Կոջօրի փողոց, № 4 տուն Ալիսանեանի) դէպի
Ջորաշէնի եկեղեցին, իսկ այգտեղից դէպի Սոջիկանթի գերեզմանատունը:

2—2

ԲՈՎԱՆԴԱՅՈՒԹԻՒՆ

Ո՞ւմ դիմէ. Ներքին, Տնտեսութիւն, Մե-
տաքաղաքականութիւնը Շուշու գաւառում. Նա-
մակներ խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—
ԱՐՏԱՔԻՆ, ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Պարսկաստա-
նից. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱՅԻՆԵՐ. —ՅԱՅ-
ՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. —ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ, Ժողո-
վրդի համար:

ՈՒՄ ԴԻՄԵԼ

Ո՞ւմ դիմէ գաւառացին, երբ նրա հոգը
խլում են, այդին փայտում են, տնային
անասունները զոհանում են, ջրի հերթից
նրան զրկում են կամ հասցնում են նրան
ուրիշ վնասներ: Ո՞ւմ դիմէ:

Այդ հարցը ներկայումս քննվում է
Թիֆլիսի երկու գիտական ընկերութեան
մէջ: Նա յարուցվել է Կովկասեան Գիւ-
ղատնտեսական ընկերութեան մէջ և ապա
այնտեղից անցել իրաւաբանական ընկե-
րութիւն: Վերջինս արդէն ունեցել է մի
նիստ այդ հարցի վերաբերութեամբ, միւսն
էլ պէտք է կայանայ հետեւեալ շաբաթ-
վայ օրերից մէկում: Նոյն հարցով հետա-
քերտից նահանգական կոմիտեներ:

Ո՞ւմ դիմէ:
Երկու հաստատութիւն կայ, որոնց կա-
րող է դիմել գաւառացին, այն է՝ վար-
չական իշխանութեան և դատարանին:

Անկասկած ամենից հեշտն է դիմել տե-
ղական ոստիկանութեանը, օրինակ պրիս-
տաւին, ուրեանդինին և խնդրել օգնու-
թիւն. սակայն վարչութեան համար այն-
քան զիւրիւն չէ միջամտել շատ գործերի,
որովհետեւ նրանք աւելի վերաբերում են
դատաստանական ատենակի իրաւասու-
թեան: Եթէ հոգի վերաբերութեամբ վէճ
է բացվել, ինչպէս կարող է ոստիկանու-
թիւնը միջամտել, քանի վէճը քննված չէ
իրաւաբանական տեսակետից: Եթէ այդին
փայտված է, տնային անասունները գո-

ղացված կամ ջրի հերթը խլված, այդ բո-
լորը պէտք է ապացուցվեն դատաստանա-
կան քննութեան միջոցով: Իսկ միւս կող-
մից դատավարութեան անդորութիւնը պա-
հանում է, որ ամեն մի յանցանքի և ո-
ձիրքի վերաբերութեամբ կազմված լինէին
ոստիկանութեան կողմից անմիջական ար-
ձանագրութիւններ տեղնիտեղը, քանի որ
թարմ հեռեր են մնացել կատարված ե-
ղերութիւնից:

Յանձնել դատաստանական իրաւունք-
ները ոստիկանութեան, ինչպէս առաջար-
կում են մի քանի անձինք, բոլորովին ան-
նպատակալարմար է: Նախ այն պատճա-
ռով, որ ոստիկանութիւնը առանց այն էլ
չարիազանց ծանրաբեռնված է զանազան
տեսակ գործերով, որոնց մի մասը Ռու-
սաստանի ներքին նահանգներում յանձն-
ված է զէմնտօին. երկրորդ՝ ոստիկանու-
թիւնը անկարող է ըստ էութեան վերց-
նել այնպիսի պարտաւորութիւններ, որոնց
համար նա բաւականաչափ հեղինակու-
թիւն չունի:

Քննելով այդ հարցը, Թիֆլիսի նահան-
գական կոմիտեներ եկաւ այն եզրակացու-
թեան, որ պէտք է գաւառում աւելաց-
նել թէ վարչական և թէ դատաստանա-
կան պաշտօնեաների քանակութիւնը և
աւելի եռանդուն միջոցներ ձեռնարկել,
որպէս զի սեփականութեան և տնտեսու-
թեան դէմ գործվող ոճիրները անմիջապէս
քննվեն ատենակերպում և կայացած որո-
շումները շուտաւիթ գործադրվեն կեան-
քի մէջ, այդպիսով մի կողմից եղած
փնտնելը շուտով կը վերադարձնվեն, իսկ
միւս կողմից յետ կը կանգնեցնեն յանցա-
գործներին իրանց ոճիրները շարունա-
կելու:

Միւս անգամ կը խօսենք և մի ուրիշ
հանգամանքի մասին, որ դեր է կատա-
րում ներկայ խնդրում:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՀԱՄԱՐ

Տխուր և ողբալի է այն մտաւոր ու հոգե-
կան անաղութիւնը, այն անլոյս վիճակը, որին
ենթարկվում է մեր մէջ հասարակ ժողովուրդը,
մասնաւոր:

Անհաղորդ լոյսի բարեբնութիւն, կարօտ ուս-
ման և գիտութեան, կեանքը չարքաշ, քրտին-
քը ճակատից անպակաս հասարակ ժողովուրդը
անդուր մաքառում է կտոր հացի համար. ա-
ռաւտից մինչև երեկոյն նա ընկած է օրական
ապրուստի ետևից. օրվայ մէջ գաղափար օրվայ
մէջ էլ ձեռքից գնում է: Նա ինչպէս չը գնայ...
Մարդ մի հատ չոր գլուխն անգամ դժուար է
պահում, ուր մնաց, որ չոր գլխից զատ, կայ
և տուն ու տեղ, կին ու երեխայ, կան ծնող-
ներ, հարազատներ—ամենքին էլ պէտք է խնա-
մել, ամենքի հոգան էլ պէտք է քաշել: Իսկ
այդ հոգածութիւնը, յայտնի է, թէ որպիսի
սուր, սրտամաշ կեղծպարանք է ստանում մա-

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԵՏԱՔՍԻՒՄՈՐՄԱՐԱՆՆԵՐԸ ՇՈՒՇՈՒ ԳԱՒԱ-
ՌՈՒՄ

Շերամապահութիւնը և մետաքաղաքա-
նութիւնը վաղուց անյայտ չեն եղել Ղարաբաղին:
Որոշ շրջաններում, նայած յարմարութեան,
այս կամ այն չափով զարգացած է եղել շերա-
մապահութիւնը, սակայն, ոչ այն ծաւալով, ինչ
որ մենք ներկայումս տեսնում ենք: Եւ դա
ունի իր էական պատճառ:

Չորս-հինգ տասնեակ տարիներ սրանից առաջ
շերամապահութիւնը չէր նկատվում որպէս ար-
դիւնաբերութեան մի կարեւոր ճիւղ. այլ որ-
պէս տնային տնտեսութեան մի մասնաւոր
ճիւղ էր: Բոժոժից պատրաստում էին թե-
ւեր, որոնցից էլ գործում էին մեծ մասամբ
ջէջիմէն՝ անկողնի համար, որոնք իրանց դի-
մացկանութեան պատճառով մի ժամանակ բա-
ւական տարածված էին—մանր խուրճիկներ,
թամբի զարդարանքներ, քաղկներ և այլն. եւ
այդ շրջանում մի ժամանակ բաւականաչափ
զարգացած էր այդ ձևի տնայնագործութիւնը,
որը ներկայումս, դժբաղդաբար, չէ չարունա-
կում: Նոյն ծաւալով: Հետզհետէ հրապարակից
սկսեց վերանալ տնայնագործութեան այդ ոչ
անշան ճիւղը, հէնց որ բոժոժը սկսեց նկատ-
վել որպէս արտաճանութեան նիւթ:

Սկզբում շերամապահութեան ասպարիզում
գործող կապիտալների սղութիւնը և կանոնա-
ւոր գործարարների բացակայութիւնը, հակա-
նախ է, թող չէին տալիս այդ գործով պարա-
պող միջնորդներին՝ արտաճանովը նիւթերին
տալ այն վերջնական ձևը, ինչ որ այժմ է կա-
տարվում: Միայն բաւականաւոր էին նրանով,
որ մաքրում էին բոժոժը և որոշ, սկզբնական
գործողութիւն կատարելուց յետոյ, արտաճա-
նում այլ կենտրոններ: Սակայն, հետզհետէ տե-
սարարն փոխվում է: Շերամապահ գիւղացի-
ները, շուկայի պահանջը ի նկատի ունենալով,
սկսում են աւելցնել արդիւնաբերվող շերամի
քանակութիւնը և միջնորդ-վաճառականներն էլ
գուրս են դալիս միջնորդի դերից և հրապա-
րակ են դալիս որպէս պատուէր տուողներ և
միաժամանակ որպէս բոժոժ պատրաստողներ:
Այդպիսով, երբ շերամապահութեան գործը
ընդարձակ ծաւալ է ստանում, առաջ են գալիս
նաև նոր ձևի գործարարներ, տեխնիկական բո-
լոր յարմարութիւններով:

Գործարարները, կարելի է ասել, ամբողջ-
ովին սովորած են հայկական գիւղերում: Այս-
տեղից երևում է, որ արդիւնաբերութեան այդ
էտճը ճիւղը ամբողջովին առաջ է տարվում
մեր գիւղացի ազգաբնակչութեան ջանքերով և
նրա մասնակցութեամբ:

Անշուշտ «Մշակի» ընդերքողների համար հե-

թիւները, որոնք յատուկ գործօններ են հան-
դիսանում հասարակ ժողովուրդի առաջադիմու-
թեան: Գիրք, լրագիր, դասախօսութիւններ,
հանդէսներ, թատրոն գրադարան—բոլորն էլ
յարմարեցրած ժողովուրդի հասկացողութեան ու
ճաշակին, բոլորն էլ մատչելի թէ գնի, թէ բո-
վանդակութեան կողմից՝ ծառայում են ժողո-
վրդին, ապրում են ժողովուրդի համար:
Մեղանաւ...

Մեղանաւ, ի հարկէ, դրանցից շատ ու շատ
բան չը կայ, իսկ մի քանի բաների ստուերն
է միայն: Եւ այդպէս էլ լինել չէ կարող, քա-
նի որ մեր բովանդակ կեանքն էլ միմի
ստուերի մէջ է դնու:

Սակայն, բարեբախտաբար, վերջին ժամա-
նակներս մեր կեանքի այդ միջոցներն մէջ-
նոյնպէս սկսում են, թէն դառնել ցրելով, ցո-
լալ փոքրիկ կայծեր, շողիկներ, որոնք պայծառ
լոյս են խոստանում անլոյս ապրող շարքա-
նոր ժողովուրդին: Մեր մէջ էլ, կարծես, սկսում է
գիրքն էմանանալ և ժողովուրդի համար գրվե-
լով՝ ժողովուրդի խորին խաղերը մտնել, ժողո-
վրդի սրտի ու մտքի հետ խօսել: Մեր մէջ էլ,
կարծես, ուզում է ծնունդ առնել ժողովուրդ-
կան թատրոնը. այստեղ—այնտեղ փորձեր են

տաքերական է իմանալ՝ թէ մեր գիւղական
ազգաբնակչութեան տնտեսական և բարոյական
կեանքում ինչ են կատարում վերոյիշեալ գոր-
ծարարները, որոնցից մէկի նկարագրութիւնը
տալով, հաւաստի ենք, որ ընթերցողը մի ամ-
փոփ գաղափար կը կազմէ նաև ամբողջութեան
մասին:

Ներկայումս Շուշու շրջակայ գիւղերում մե-
տաքաղաքաբնակների թիւը հասնում է մօտ
25-ի: Երկար բացատրութիւններ կարօտ չէ
այն հանգամանքը, թէ ինչու գործարարները
հիմնվում են գիւղերում: Մայրայից չքաւորու-
թիւնը, էման գնով աշխատող՝ մետաքաղաք-
աբնակի համար անհրաժեշտ մասնակներն մեծ
քանակութիւնը և, ընդհանրապէս, աշխատող
ձեռքերի առատութիւնը, որը միայն գիւղը
կարող է արտադրել—այս ամենը նպաստաւոր
հանգամանքներ են, որ գործարարները գիւղե-
րում ապահովեն իրանց գոյութիւնը: Պակաս
պատճառներ չեն նաև պետական և հասարա-
կական կոնտրոլի բացակայութիւնը ու գիւղա-
ցիների անասնաման ագիտութիւնը, որոնցով
գործարանատէր—վախաւոր, արհաւիրելով
պետական օրէնքները, մի ամբողջ գիւղ իր
ստորկը դարձրած՝ ստիպում է օրվայ ընթաց-
քում աշխատել 13½ ժամ:

Եւ մօտ ծանօթացալ Ղչաղ գիւղի մետաք-
աղաբնակներին տիրող կարգերի և կանոնների
հետ: Այդ գործարարը պատկանում է չուչեցի
պ. Դաւիթ Ներսիսեանին, որ բացի մեր գիւ-
ղում գտնվող գործարանից, ունի նաև հինգ
գործարաններ հարևան գիւղերում: Խոստովա-
նում են, Բագու-Բալախանեան բանուորական
աշխարհի սարսափները միանգամայն նսեմա-
ցան իմ աչքում: Մարդ չէ ուղում հաւատալ,
որ բնութեան ծոցում, գիւղից ընդամենը մի
քանի քայլ հեռավորութեան վրա գտնվող շե-
նութեան մէջ, չինութիւն, որը միայն իսկ
շրջապատված է վայրի թիփերով—մարդը այդ-
չափ ողորմելի, այդչափ ճնշված, այդչափ ան-
խիղճ շահագործութեան կարող է ենթարկված
լինել: Ձեր կրած տպաւորութեան ոյժը կըրկ-
նապատկվում է մանաւանդ, երբ իմանում էք,
որ այս 7—10 տարեկաւ աղջիկներն ու տղա-
ները, այս ծծալայ կանաչը, որոնք իրանց ե-
րեխաներն էլ հետներն են բերել,—13½ ժամ
վայ չարքաշ և դժոխային աշխատանքի համար
ստանում են... 5—30 կոպէկ: Հինգ կոպէկից
երեսունի հասնելն էլ անշուշտ չատերին չէ
վիճակվում: Դրա համար էլ կան օրէնքներ.
պէտք է ծառայել... տասներկու տարի: Ով որ
փոքր ի շատէ՛ ծանօթ է գործարանական աշ-
խատանքներին, նա կը հասկանայ, թէ ինչ է
նշանակում 13½ ժամ անդուլ աշխատել՝ ճի-
պտով գինված առատաբաշու գործող հայեացք-
ների տակ: Տասներկու տարի գոյութիւն ունի
այդ գործարարը և այդ չնչին ժամանակամիջո-

լինում կազմակերպելու ժողովուրդական ներ-
կայացումներ, որոնց սիրով է վերաբերվում
հասարակ ժողովուրդը:

Ուրախալի երևոյթներ...

Բուն ժողովուրդական ներկայացումներ կազ-
մակերպելու գեղեցիկ գաղափարը նոր-նոր
պատուաստվելով Թիֆլիսում, Նոր-Նախիջե-
ւանում և այլ տեղեր, սկսել է արձագանք
գտնել նաև այստեղ, Եկատերինոգրադում: Այս-
տեղ էլ ժողովուրդի միջից ելած մի խումբ թա-
տերասէրներ փորձեր են անում պարբերաբար
հայերէն ներկայացումներ տալու ժողովուրդի
համար:

Անա այդ թատերասէր խմբի և նրա ներ-
կայացումներին մասին է, որ ուզում են մի
քանի խօսք ասել:

Եկատերինոգրադ հայերի համար իսկապէս
մի գաղթավայր է, որտեղ հայկական տարրը
հանդիսանում է հարազատ հողից ու ջրից
անջատված պանդուխտ: Իրաւ է, փոքրթիւ-
ն չէ այդ տարրը. սակայն չէ կարելի ասել, որ
նա անաղարտ պահած լինի իր մայրենի վարձ
ու բարքը, ունենալ բուն ազգային—հասարա-
կական կեանք և այդ կեանքով որ և է ազդե-
ցիկ դեր խաղալիս լինի այստեղ: Այդպիսի

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ուրբաթ, փետրվարի 7-ին, նշանակված է կողմնական Գիւղատնտեսական ընկերութեան անդամների ընդհանուր ժողովը՝ շարունակելու մեր երկրի գիւղատնտեսական կարիքների քնն-նադատութիւնը։ Այդ նիստում, ի միջի այլոց, կը կարգադրէ Շան-Գրիգորի գեկուցումը հողերի ոռոգման պայմանները բարձրելու մասին և Ծ. Գոգիլաշվիլիի գեկուցումը, որ առաջարկում է պարտաւորեցնել գիւղական հասարակութիւններին՝ անհրաժեշտ օգնութիւն հասցնելու այն անձերին, որոնք սակաւահողութեան պատճառով ստիպված են ուրիշ տեղ գաղթել իրանց բնակութեան նախկին տեղերից։

Մայրաքաղաքի լրագիրները հաղորդում են, որ յունվարի 31-ին Պետերբուրգից ուղևորվեցին Պարսկաստան հաղորդակցութեան ճանապարհների մի խումբ ինժեներներ, թուրք 18 հոգի, խճուղային գիծը հետազոտելու համար։ Զուգարկ, Թաւրիզ, Ղազվին և ապա մինչև Թէրանի ուղևորութեամբ։

Այն օրվանից, որ օպերային ներկայացումները տեղափոխվեցին վրաց թատրոնից դէպի Արտիստական ընկերութեան թատրոնը, նրանք սկսեցին գրաւել հասարակութիւնը։ Արդարև նոր թատրոնը ունի մեծ առաւելութիւններ թէ դերասանների և թէ հանդիսականների համար։ Բնաբան ընդարձակ է, դեկորացիաները ճշիւ, օթեակները և փողոսները յարմար, չը կայ թափանցող քամի։ Եւ աւելի ապահովութիւն կայ հրդեհի վտանգից։ Երեքշաբթի, փետրվարի 4-ին, օպերային խումբը ներկայացրեց նախ Վերդիի «Բալ-Մասկարադ» օպերան և ապա Շոնի «Գէյշա» օպերան։ Երկու գործողութիւններ Բալ-Մասկարադում երգիչ Սալտո ներկայացրեց Ռիչարդին բնորոշ խաղով և գեղեցիկ երգով։ Երգչուհի Ֆերոնիդ ներկայացրեց Ամելիային բնորոշ գծերով և աջող երգով։ Պրիմաօնի, որ կատարում էր Բենետոի դերը, բնաբանակ ձայն ունի, բայց խաղում է փոքր ինչ կոպիտ։ Օպերանք անցաւ մեծ աշխոյժով։ Թատրոնը լիքն էր։

Կառավարութեան կարգադրութեամբ ներկայ 1903 թվականին ընթացքում կողմնական նախագահներից անդամ կազմերի հարկը պետք է ժողովին հետևող քանակութեամբ։ Թիֆլիսի նախագիւղ—134,000 ռուբլի, Երևանի և Գանձակի նախագիւղերը—29,000-ական ռուբլի, Կարսի չրվանց—7,000 ռուբլի, Գուլիստանի նախագիւղ—63,000 ռուբլի, Գաղտանի չրվանց—10,000 ռուբլի և Սև-ժովեան նախագիւղ—6,000 ռուբլի։

Երեքշաբթի, փետրվարի 4-ին, դերասանուհի Կոմիտասի ընկերակցութեամբ հանդես եկաւ Օստրովսկու «Взпридадипица» պիէսայում։ Նա մեծ տպաւորութիւն գործեց վերջին գործողութեան մէջ և առհասարակ ունեցաւ մեծ աջողութիւն։ Թատրոնը լիքն էր։ Հասարակութիւնը վարձատրեց դերասանուհուն բուռն ծափահարութիւններով։

Թիֆլիսի հայ արհեստագործներից մէկը խնդրում է մեզ տպագրել հետևեալը։ «Թէն արհեստագործներն իսկապէս մեծ սէր և փափագ ունենք մշտապէս թատրոն յաճախելու և մայրիկի լեզուով ներկայացումներ լսելու, բայց դժբախտաբար մեզ չէ աջողում երէք կասալից իսկական դնով տոմսակ գնելու։ Պատճառը այն է, որ մի քանի փողոցային սրկական մշտական սովորութիւն է՝ հայոց ներկայացումների յայտարարութիւնը լսել ընկնելու պէս՝ իսկոյն և եթ ձեռք բերել մեծ քանակութեամբ գալէթայի տոմսակները և ծախում են մեզ նմանների վրա կրկնապատկած գներով։ Անցեալ կիրակի, փետրվարի 2-ին, Արտիստական ընկերութեան թատրոնում ցերեկվայ ներկայացում կար է ծանցարած գներով, բայց մեզ ինչ օգուտ։ Գարձեալ ճարահատված գալէթայի 15 կոպէկանոց տոմսակները առանք շատերն 40—50 կոպէկով։ Այս տեղը և ստոր սովորութիւնը վերացնելու համար հրաւիրում ենք հայոց գրաւատիկական ընկերութեան ուշադրութիւնը»։

Վարդիկավազեան ճանապարհի Կօրի կայարանից հեռագրում են, որ «Крестовый пере-вал» կողմած տեղում ճանապարհը ծածկված է ձիւնի փուռածքներով և ճանապարհորդների երթևեկութիւնը դադարած է։ Զինքը շարունակում է զար։

Փետրվարի 2-ին իմարիօվում կատարվեց ժո-

ղովորական տան բացումը, որի շինութիւնը նստել է 250,000 ռուբլի։ Բացմանը ներկայ լինելու համար հրաւիրված էին պետութեան զանազան տեղերից, նոյն իսկ Սիբիրից, նոյն տեսակ հիմնարկութիւնների ներկայացուցիչներ։

Գիւղատնտեսական ուղղիչ գաղութների և ապաստարանների կողմնական ընկերութեան վարչութիւնը խնդրում է մեզ հաղորդել, որ կիրակի, փետրվարի 16-ին, Թիֆլիսի գաղտնաւորական պալատի շինութեան մէջ տեղի կունենայ այդ ընկերութեան անդամների ընդ-հանուր ժողովը, որ պէտք է զբաղվի վարչութեան գործունէութիւն քննութեամբ անցած 1902 թվականի ընթացքում, ինչպէս նաև վարչութեան 4 անդամների ընտրութեան և այլ կարևոր հարցերով։

Ա. Ի. Մանթաշևի և ընկ. նախարարի ճանապարհան և առևտրական ընկերութեան թոյլ է տուած վարչութեան գործունէութեան սեղը Բագուից փոխադրել Թիֆլիս։

ՇՈՒՇՈՒՑ մեզ գրում են. «Եղբ. Թունիքե-կեանները ստացվեց, հանդուրեալ Բագու-բէկի յիշատակին, խոստացված 5000 ռ., որ կտակել էին թեմական դպրոցին»։

ԹԵՂՈՒՍԻԱՅԻՑ մի պարոն ուղարկել է մեզ տպագրելու հետևեալ նկատողութիւնը. «Կարգադրվում է՝ Մշակ» № 76-ի մէջ ձեռագիր Գրեմա-նիայից—Հայկական երեկոյթը Հայկումն, զարմանում եմ, որ մեր հայ ազգի մասին տեղեկութիւն տալու կամ ծանօթացնելու համար գերմանացիներ են հրաւիրվում, մոռանալով բոլորովին, որ Վիէննայի մէջ կայ Միութեան ուսումնական միջոցութիւնը, որ կարող է ամենայն հաճութեամբ կատարել այդ ծառայութիւնը հայ ազգին, հմուտ լինելով գերմանական լեզուին։ Ուստի փափագելի էր, որ խորհուրդ տայիք Գրեմանիայի հայ ուսանող-ներին, որ այսուհետեւ այնպիսի ճառախօսու-թիւններ համար, որոնք Հայաստանին են վե-րաբերվում, հրաւիրեն Վիէննայից յարգող Տաշ-ճեան վարդապետին, առանց խնայելու ճանապարհի ծախսը»։

ՍԵՒ-ՔԱՂԱՔԻՑ մեզ գրում են. «Փետրվարի 1-ին Սև-քաղաքում կայացաւ մի ընտանեկան երեկոյթ, նուիրված Գրիգոր Արծրունու մահ-վան տասնամեակին։ Շնորհիւ մի խումբ երան-դոտ երիտասարդների, երեկոյթը անցաւ շատ լաւ։ Նրանք ոչ մի ջանք չէին խնայել հանդի-սականներին տալ ամեն յարմարութիւն։ Մենք մեզ կարծում էինք մեր տանը նստած և այս հանգամանքը բոլորին էլ գրեթէ գոհացրեց»։

ՇՈՒՇՈՒՑ մեզ գրում են. «Այսօր, կիրակի, ամսիս 2-ին, դուրսացաւ կայացաւ երկրորդ ժողովը քաղաքում փոխադարձ վարկի ընկե-րութիւնը բանալու մասին։ Անցեալ ժողովում մասնագործի անդամներ էին ընտրված, որոնք քննեցին Երևանում և Բագուում բացված ըն-կերութիւնների կանոնադրութիւնները։ Այսօր-վայ ժողովականները որոշեցին ընդունել Երե-ւանի կանոնադրութիւնը անփոփոխ, որի մէջ իբրև յաւելում կայ և այն մասին, որ տարե-կան զուտ արդիւնքից պիտի 10% աւելացնել իբրև պահեստի գումար։ Հարց եղաւ և 20% հանելու բարեգործական նպատակով, որը և մերժվեց։ Ժողովականները դիմեցին քաղա-քային վարչութեան, խնդրելով շուտով ձեռք բերել բանկի բացման իրաւունքը»։

Գանձակի գաւառի ԳԱՌՆԱՅԻՐ գիւղից մեզ գրում են. «Մօտ երկու ամիս է, որ մեր գիւ-ղում երեխաների մէջ տարածված է մի տե-սակ հազ, որից երբ երեխան ընկնում է, ու-շաթափված գետին է ընկնում։ Այդ հիւանդու-թիւնը բաւական զոհեր տարաւ մանուկներին։ Պատահում է նաև ըկացաւ (սկարլատինա) հի-ւանդութիւնը, ակնյայտին է, որ մի փոքր ժա-մանակից յետոյ վարակելու է ամբողջ գիւղը և իր կոտորածն անելու, ինչպէս անում է Փիք-գիւղում, որտեղ թաղված է օրական ամենա-պակասը 2—4 երեխայ»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՏԱՍՏԱՆԻՑ
Գ Ր Ի Գ Ր Ա Ր Ժ Ր Ո Ն Ո Ն յ ի շ ա տ ա կ ի ն

Թաւրիզ, յունվարի 26-ին

Տաս տարի է անցել այն օրից, երբ ամբողջ հայութիւնը գրկվեց իր անմահ հրապարակա-

խօսից, իր ուսուցիչ—Գրիգոր Արծրունուց, բայց մինչև այժմ դեռ նա միանգամայն թաւա-նալից էր և մնացել գրեթէ բոլոր հայերի յի-շողութեան մէջ, նա ապրում է և դեռ երկար կապրի։ Նրա թողած նուիրական աւանդը, իր միակ գաւառը—«Մշակ» լրագիրը, ամեն ան-գամ ընթերցողը ձեռքը վերցնելիս յիշում է նրա հիմնադրին, այդ տաղանդաւոր խմբագրո-ղին, որը միշտ ժողովրդի ցաւերի հետ էր խօ-սում, նրանց դարմանելու մասին մտածում, պաշտպանում նրա իրաւունքները իր ուժեղ և սուր գրչով, հարուածում հասարակութեան համար չարիք ներկայացնող անձնաւորութիւն-ներին և երկոյթները իր թունոտ և խայթող ֆէլիետոններով, պաշտպանում իր գրչին յա-տուկ թափով հայկական հարցը և այլ և այլը նուիրական զգացմունքներ համակում իր ըն-թերցողին։

Այսօր այդպիսի քաղցր յիշողութիւնների մի փառաւոր օր էր։ Թաւրիզի հայ հասարակու-թիւնը ամբողջ 21/2 ժամ ապրում էր մեծ հրապարակախօսի մտքերի աշխարհում, նրա գաղափարների մասին լսում, նրա մասին մը-տածում, նրա հետ կապված յիշողութիւնները նորից, աւելի ու աւելի թարմացան։

Այդ գրական-երաժշտական մի հանդէս էր, նուիրված յատկապէս Գրիգոր Արծրունու յի-շատակին՝ նրա մահվան տասնամեակի առթիւ։ Այս հանդէսը կազմակերպել էր, ի հարկէ, լաւ-բանական ընկերութիւնը, որ ամեն կերպ աշ-խատել էր հանդէսը չեղել և բազմակողմանի դարձնել։ Եղան երկու դասխօսութիւններ.— «Գրիգոր Արծրունու գրական գործունէութիւնը» և «Գրիգոր Արծրունի և թիւրքացիների գոր-ծերը 1878 թվին», կարգադրեցին Գրիգոր Արծ-րունու մի առաջնորդողը (տես «Մշակ» 1878 թ. № 115), որով չօգտւում է հայոց հարցը, և նրա մի ֆէլիետոնը («Մշակ» 1888 թ. № 148)։ Կարգադրեցին նաև պ. Վ. Փափազեանի «Մշակ-աղա» պատկերը՝ նուիրված Գրիգոր Արծրունուն՝ նրա 25-ամեայ յօբելանի առի-թով («Տարազ» 1890 թ.) և Եր. Ղազարեանի մի բանաստեղծութիւնը («Տարազ» 1890 թ.)։ Իսկ մէջ ընդ մէջ լինում էին երգեր և նուա-գածութիւն։

Հանդէսը գրաւել էր հաջորդ ընթացքում, մօտ 250 հոգի ամբողջ թատերասահը լիքն էր, բոլորովին բռնած, մի մասն էլ մնացել էր ոտի վրա։ Ընդ էլ, այս տարի արտակարգ կերպով շատ յաճախորդներ է ունենում լաւ-բանը, միշտ էլ գրեթէ լիքն է լինում, բայց այսօր ուրիշ էր. այսքան հասարակութիւն ոչ մի դասախօսութեան և արտակարգ երեկոյթի ժամանակ չէին ունեցել։ Կային այնպիսի անձ-նաւորութիւններ, որոնք առաջին անգամ էր, որ գալիս էին լաւբան, կային նաև մի քանի «ոռուներ», որոնք առհասարակ չէին գալիս լաւ-բան, բայց եկել էին այս հանդէսին և մինչև վերջ մնացին։ Այդ շատ ուրախալի է, բայց լաւ կանխին, որ միշտ էլ յաճախեն դասախօ-սութիւններին։

Շատ բան սովորեց հասարակութիւնը այդ 21/2 ժամվայ ընթացքում, շատ յիշողութիւն-ներ նորից վերարտադրվեցին և նա հետագա-գոհ, առանց փոփոխութեան ժամանակը։

Ե. Փր.

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Messager d'Athènes» լրագրին գրում են Կ. Պոլսից, թէ մեծ վիզիրը, սուլթանի հրա-մանով, տեղեկութիւն տուեց բոլոր միջխա-տրութիւններին, որ բոլոր աստիճանաւորները և օֆիցիւրները այսուհետև ռոճիկ չեն ստանալ, որովհետեւ Թիւրքիայի բոլոր ներթական միջոց-ները պէտք է ծախսվեն պետութեան անյետա-ձգելի կարիքների վրա։

Հիւսիսային Միացեալ-Նահանգների կառա-վարութիւնը այժմ կոչել է մղում ամերիկական առևտրական-գործարարական տրեստների դէմ, վերջիններն էլ, ի հարկէ, ամեն կերպ աշխա-տում են զիմադրել այն միջոցներին, որ կա-ռավարութիւնը ձեռք է առնում նրանց հսկա-յական գործիւնը խորտակելու և նրանց վը-նասակար գործունէութիւնը չեղորացնելու նը-պատակով։ Նիւ-Եօրիկից այդ մասին հեռագրում են «Frankfurter Zeitung» լրագրին, թէ ամերի-կացիների հասարակական կարծիքը չափազանց վրդովված է «Standard Oil» անդիկատի փոր-ձով՝ ճնշում գործ դնելու ամերիկական օրէնա-դրական ժողովի մէջ, որ այժմ զբաղված է մի օրինադրի ընդունելու արեւմտեան մասին։ Նաւթային թագաւոր Բոկֆլէյթը հեռագիրներ ուղարկեց Վաշինգտոն՝ անտառներին, որի մէջ ապւմ է, թէ օրեօրեային դէմ ուղղված օրինադրերը պէտք է մերժվեն։ Բացի սրանից Բոկֆլէյթը ուղարկեց Վաշինգտոն մի իրաւա-բանի, որ աշխատէ անձամբ աղբեղութիւն գործել անտառների վրա։ Տեսնելով տրեստ-ների յայտնի դիմադրութիւնը կառավարչական

կարգադրութիւններին՝ Բոկֆլէյթը յայտնեց, որ պարսկական արտակարգ ժողով կը գումարէ, եթէ տրեստներին վերաբերեալ օրինադրի չի ընդունվի սովորական կարգով։

«Աթինայի գործակալութեանը» հաղոր-դում են Ամստերդամից, թէ վերջին տեղեկու-թիւններին նայելով, Տրասվալիան հանրա-պետութեան նախկին նախագահ Կրիզէր, որ այժմ գտնվում է Մէնստում, հոգեվարքի մէջ է։ Նրա օրերը հաշւած են։

«Narodnje Noviny» լրագիրը լսել է, թէ եւրոպական մեծ պետութիւնները ապահանջել են Բ. Դրանը, որ եթէ նա յանձն չի առնի մոցնիլ պահանջված անհրաժեշտ ընթացիկ Մակեդոնիայում, նրանք ազատութիւն կը տան Բոլցարային գործելու այնպէս, ինչպէս նա համապատասխան կը համարէ իր շահերին։

ՄՇԱԿԻ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԻՑ

4 փետրվարի
ՄՈՍԿՎԱ, Կազմակերպվում է մասնաւոր ձեռնարկութիւնների մէջ ծառայող կանանց փոխադարձ օգնութեան ընկերութիւն։ ՍՈՑԻԱԼ. Գիւնեւալ Տոնիշվ ընկերվում է Իրենսօլում։ Ձերակալված մակեդոնացիները ընկերվում են գաւառներում։ Մակեդոնական բողոքի միտինգը Սօֆիայում անցաւ առանց միջնադէպերի։ Պատերի վրա կայրած յայտա-բարութիւնների մէջ մակեդոնացիները հրաւի-րում են պատգամաւորներին բողոքել ապրէն կայանաւորութիւնների դէմ ժամանելուց յե-տոյ ոռուաց դիվանատիական գործակալ Բալ-մէտէվ դնաց պալատը, ուր տեղի ունեցաւ ունկնդրութիւն։ Վաղը աչքային ժողովում հերթական է պատգամաւոր Տանկէվի հար-ցաւորումը՝ մակեդոնական կոմիտէների փակման և ղեկավարների կայանաւորների մա-տին։

Կ. ՊՈԼԻՍ, Ռուսաց և աւստրո-ունգարական կառավարութիւնների միջև համաձայնութիւն կայացաւ՝ եւրոպական վիշալէտներում վարչ-յութիւնը բարձրելու մասին այսուհի նրանց ղեկավարների մշակած ներագործութիւնների ա-ռիթմի վերադ ղեկավարներն ևս ապստում են հեռագրական հրամանագրութեան, որպէս զի կարողանան այդ առիթմով համապատասխան ա-ռաջագործութիւններ անել Բ. Դրան։

Մեծի Սուլթանի զօրքերը յարձակվեցին իւ-սայինեան կարիւրների վրա, որոնք թիկնածուի կողմնակիցներ են, բայց ապստամբներ չե-տ մղեցին նրանց։ Սուլթանի զօրքերը մեծ կո-րուստներ ունեն։

ՀՈՒՄ. Պատասխանելով պատգամաւոր Ձեր-մէնի հարցաւորումին, պատգամաւորների ժողովում Բաշլէլի հաղորդեց այն դրէքի մա-սին, որ խտակական կառավարութիւնը բռնել է Բալկանների վրա տեղի ունեցող անցքերի վերաբերմամբ և կոմիտէ Լամզորֆի ճանա-պարհորդութեան մասին Բաշլէլի ասեց, «Լամզորֆի գործունէութեան եղանակը, որը իմանապարհորդութեան ժամանակի իտա-լիայի և Աւստրո-Ունգարիայի հետ համա-նման նպատակի էր ձգտում, իտալիան կարող է ընդունել մեծ բաւականութեան զգացմուն-քով Ճանապարհորդութիւնը վերացրեց ամեն տեսակ կասկածներ և երկիւղներ, իրադրոնելի դարձրեց քաղաքակրթութեան պահպանելի համակերպ մը հողային status զօր պահ-պանման հետ և ուժեղացրեց երաշխաւորու-թիւնը այն պայմանների ապահովութեան և պահպանութեան համար, որոնց մէջ Աւստրո-Ունգարիան և իտալիան տեսնում են ամենա-յուսալի պաշտպանութիւն իրանից շահերի իտա-լիան գոհունակութեան զգացմունքով իմացաւ վիէննայում տեղի ունեցած բանակցութիւննե-րի մասին և յայտնեց, որ իր հայեացքները հա-մաձայն են նրանց հետ»։

ՄԱՐԱԿԱՆՔՈ, վերստին լսելով «Միւրադա» զինւորական նաւը 1,200 մարդով և 2 միլիոն փամփուռներով ուղևորվեց Տուկլակա, որ-պէս զի օգնական զօրքեր տանէ կառավարու-թեանը յեղափոխութիւնը ճնշելու համար։

Կ. ՊՈԼԻՍ, Բ. Դրան մօտ չըջանաւորւմ լու-րեր են պտտում, որ փոխառութիւնները միաց-նելու համար կազմված յատուկ յանձնաժողովը իր վճիռը կը ներկայացնէ երկի չորեքշաբթի—Բոլցարական կառավարութեան կարական գոր-ծողութիւնները մակեդոնական կոմիտէների դէմ թիւրքաց պատմական չըջանաւորներն մեծ գոհունակութիւն պատճառեցին։

5 փետրվարի

ՊՈԼԻՍՏՈ-ԿԱՐԷՂՈ, Պաշարումն վերացնե-լուց յետոյ, բռնված առաջատարաւոր նաւերը յանձնվեցին ամերիկական փոխ-հիւպատոսին Պէկին։ Անգլիական, ամերիկական և ֆրան-

